

Werkprogramma 2015 van de Raad voor het openbaar bestuur

De Raad voor het openbaar bestuur zal in 2015 vier adviezen uitbrengen die in dit werkprogramma verder worden omschreven en toegelicht. Deze thema's komen voort uit gesprekken met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, leden van de Eerste en Tweede Kamer, VNG, IPO, UvW, bestuurders, ambtenaren, wetenschappelijke deskundigen en betrokkenen. Zij sluiten aan bij het beleid van dit kabinet en zijn tegelijk gericht op de nieuwe ontwikkelingen die door dat beleid in gang zijn gezet. Leden van de Eerste Kamer legden bij de Raad ook vragen neer die niet direct in dit werkprogramma zelf konden worden opgenomen maar die de Raad wel graag onder de aandacht brengt. Bij het thema 'decentralisaties' werd aanbevolen dat de Raad deze ontwikkelingen niet alleen in 2015 maar ook daarna blijft volgen met name met het oog op de betekenis ervan voor de kwaliteit van de democratie en van het openbaar bestuur. Ook werd de vraag gesteld wat deze ontwikkelingen van burgers vragen ('worden zij niet overvraagd?') en wat ervoor nodig is om ervoor te zorgen dat burgers daadwerkelijk kunnen participeren. En kan de Raad in beeld brengen wat de samenhang tussen de diverse ontwikkelingen in het openbaar bestuur is? De Raad zal bij de uitwerking van zijn adviezen waar mogelijk ook deze principiële, achterliggende vragen in gedachten houden. Daarnaast tekent de Raad aan dat gedurende het adviesjaar wellicht specifieke thema's in het kader van bestuurlijke organisatie en/of de decentralisaties in beeld komen. De Raad zal dan in overleg met zijn opdrachtgevers het werkprogramma bijstellen.

Het werkprogramma kent vier hoofdthema's. Daarnaast zet de Raad zich in voor een goede opvolging van eerder uitgebrachte adviezen, organiseert hij discussies en expert-meetings of participeert daarin en organiseert de Raad jaarlijks de Rob-lezing. De vier nieuwe adviesthema's zijn:

1. De decentralisaties in het sociale domein: eerste leerervaringen.

In 2015 worden drie grootschalige decentralisaties in het sociale domein doorgevoerd. Taken op het gebied van langdurige zorg, jeugdzorg en arbeidsparticipatie worden overgeheveld naar de gemeenten. De decentralisaties zullen een grote invloed hebben op de relatie van (lokale) overheden en burgers, tussen overheden onderling (horizontaal en vertikaal), tussen bestuurders onderling (in B&W, tussen college en Raad) en tussen bestuurders en de ambtelijke organisatie. De decentralisaties gaan bovendien gepaard met grote kortingen op de over te hevelen budgetten. Het Rijk en de gemeenten hebben onderlinge afspraken gemaakt of zullen dat in de komende maanden doen over de vraag hoe deze ontwikkelingen gezamenlijk kunnen worden gevolgd. Daarbij zijn politieke belangen en besluiten op diverse bestuursniveaus aan de orde, naast maatschappelijke en organisatorische belangen van de (vele) betrokken instellingen. Het uiteindelijke doel is om de overheidszorg en overheidsinterventies, waar nodig, dichterbij de burgers te brengen. Zal dat ook daadwerkelijk lukken?

Naar verwachting zullen de doelstellingen van de decentralisaties niet zonder slag of stoot kunnen worden gerealiseerd. Er zullen successen worden geboekt maar ook nieuwe risico's ontstaan. Er zullen ook zaken misgaan. Verschillende gemeenten zullen op eigen wijze invulling geven aan de nieuwe taken en ze op allerlei manieren met elkaar verbinden of juist niet. Hoe wordt het gesprek

aan de keukentafel (een gezin, een plan) gekoppeld aan het inschakelen van professionals? En hoe verhouden de afspraken die daarbij worden gemaakt zich tot lokaal beleid? Op welke wijze en op basis van welke uitgangspunten wordt politiek sturing gegeven aan deze ontwikkelingen en wordt verantwoording afgelegd aan de gemeenteraad? Welke financiële arrangementen worden daarbij ontwikkeld en hoe worden die gecontroleerd?

Veel gemeenten zijn volop bezig met de voorbereidingen op de decentralisaties en op het beantwoorden van deze en nog veel meer praktische vragen. Het vergt tijd voordat de nieuwe politiek-bestuurlijke en organisatorische arrangementen voldoende uitgekristalliseerd zijn. De zoektocht naar nieuwe verhoudingen moet niet worden belast met snelle conclusies. De Raad voor het openbaar bestuur kan in de loop van het volgend jaar wel in kaart brengen langs welke wegen en met welke modellen gemeenten nieuwe instituties, processen en gewoonten verkennen. Juist als deskundige en betrokken maar onafhankelijke waarnemer kan de Rob een stimulerende rol spelen bij de innovaties en leerprocessen die in 2015 in gang worden gezet. Daarbij is de vraag leidend wat de betekenis de ontwikkelingen en de gekozen oplossingen hebben voor de kwaliteit van de democratie en van het openbaar bestuur. De Raad zal, eventueel samen met vertegenwoordigers van andere adviesraden zoals de RVZ en de WRR, in gesprek gaan met bestuurders en betrokkenen in het land om op basis van hun signalen enkele hoofdlijnen te distilleren uit de opgedane ervaringen. Op basis van de rapportages kan de Raad aanbevelingen doen voor het vervolgproces en aandacht besteden aan kwalitatieve, of meer specifieke knelpunten.

2. De stad als broedplaats van democratische innovatie

De Agenda Stad is erop gericht om kansen te kunnen verzilveren die steden bieden als motoren van economische en sociale ontwikkeling in een mondiale context. Het concurrentievermogen van Nederland wordt in toenemende mate bepaald door de economische vitaliteit van steden (in een regionale context) en door de kwaliteit en diversiteit van de stedelijke leefomgeving. Ook steden worden geraakt door economische schokgolven, klimaatverandering, energietransitie, vergrijzing, armoede en internationale migratie. Tegelijk zijn steden ook platform voor democratie en actief burgerschap, de plekken waar steeds meer mensen kansen en kwaliteit van leven zoeken. Ook in omringende landen wordt gesproken over de grote maatschappelijke opgaven voor de Europese steden, en gewerkt aan stedelijke agenda's. Om die reden hebben de lidstaten van de Europese Unie, op initiatief van Nederland en samen met de Europese Commissie, de handen ineen geslagen en besloten tot het ontwikkelen van een gezamenlijke European Urban Agenda, die gepresenteerd zal worden tijdens het voorzitterschap van Nederland in 2016.

De OESO heeft in de Territorial Review of The Netherlands aanbevelingen gedaan gericht op stedelijke ontwikkeling en een Agenda Stad. De Raad voor de Leefomgeving wijst in haar adviezen over de Toekomst van de Stad en over Leefomgeving zonder groei op het belang van nieuwe coalities en verbindingen en ziet de complementariteit tussen steden en nieuwe vormen van zelforganisatie en samenwerking als noodzakelijk om de grote maatschappelijke uitdagingen van de 21^e eeuw het hoofd te kunnen bieden. De WRR wijst in haar rapport Naar een lerende economie op het belang van innovatie en kenniscirculatie, het versterken van het menselijk kapitaal, het realiseren van de noodzakelijke institutionele en maatschappelijke transitie en het stimuleren van nieuwe vormen van praktische samenwerking en verbinding. De Rob brengt in 2014 een advies uit over 'De toekomst van de lokale democratie'. Daarin wordt onderzocht hoe nieuwe, horizontale vormen van maatschappelijke democratie, participatie en zelforganisatie zich verhouden tot de verticale instituties van de (lokale) representatieve democratie.

De Rob wil in aansluiting op de Agenda Stad en het Europese URBAN-programma onderzoeken hoe deze ontwikkelingen in Europese landen bijdragen aan het ontstaan van democratische innovaties en nieuwe bestuurlijke praktijken. Ook beoogt de Raad in beeld te brengen welke betekenis deze innovaties hebben voor de economische vitaliteit van stedelijke gebieden en van het land. Het advies bouwt voort op het advies over de 'Toekomst van de democratie' dat de Raad nog in 2014

zal uitbrengen. Welke trends kunnen ook in andere Europese landen worden onderkend en hoe kan worden bevorderd dat steden zich daadwerkelijk verder ontwikkelen tot platforms voor democratie en actief burgerschap? Het advies maakt deel uit van de voorbereidingen op het Nederlands voorzitterschap van de EU in 2016.

3. Nieuwe profielen en competenties voor politici en bestuurders?

De wereld waarin gekozen politici en bestuurders in diverse rollen leiding geven aan ons land, onze provincies en onze gemeenten is sinds het begin van deze eeuw tijd ingrijpend veranderd. Dat geldt voor ministers en Kamerleden, gedeputeerden en staten-leden, burgemeesters en wethouders en gemeenteraadsleden. Maar ook voor niet gekozen bestuurders van organisaties in het publieke domein. Ook in de komende jaren dienen zich nieuwe transities en transformaties aan. Politici en bestuurders worden dagelijks gevolgd door de media en kritische burgers. Al hun woorden en daden worden meer dan ooit op goudschaaltjes gewogen. Maar ook de domeinen waarin zij een rol vervullen, de verhouding tussen overheden en burgers, het ontstaan van nieuwe vormen van interactie en van actief burgerschap en ondernemerschap, zijn heftig in beweging. Naast het functioneren in de traditionele, vooral verticaal georiënteerde politieke instituties vergt dit het vermogen om tegelijk in horizontale netwerkverbanden samen te werken en te communiceren met veel verschillende actoren en in verschillende rollen. Nieuwe media en ICT-ontwikkelingen beïnvloeden de relatie tussen politici, bestuurders en burgers. Wanneer moet je loslaten en hoe dan? En wanneer moet je juist de lijnen weer meer aantrekken en strakker sturen? Hoe geef je integer leiding? En hoe verbind je de verschillende rollen op een authentieke en geloofwaardige wijze? Wat is daarbij wel en niet de betekenis van het opereren vanuit een partijpolitiek en ideologisch kader?

De Rob onderzoekt de betekenis van de veranderende context waarin politici en bestuurders anno 2015 functioneren en wil op basis daarvan aanbevelingen doen voor daarbij passende profielen en competenties van bestuurders. Hoe kan worden bevorderd dat deze profielen en competenties in de praktijk gestalte krijgen?

4. Veiligheid en bestuur

In 2014 brengt de Rob advies uit over een strategische agenda voor lokale veiligheid, op verzoek van het minister van Veiligheid en Justitie. Daarbij heeft de Raad met veel (met name lokale) actoren en partijen gesproken die hiervoor verantwoordelijkheid dragen of betrokken zijn bij lokale veiligheid. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen en wat zijn de strategische vragen die moeten worden beantwoord? Ook in 2015 blijft het bevorderen van lokale veiligheid een belangrijke prioriteit van de minister van Veiligheid en Justitie. In vervolg op het lopende adviestraject en afhankelijk daarvan zal de Rob in het najaar van 2014 met de minister bespreken hoe de Raad nader kan adviseren over de zorg voor lokale veiligheid.